

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Erasmus: Cesta do neznáma

Sabina Voleská

Bakalářská práce

2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Sabina Voleská**
Osobní číslo: **H14199**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Erasmus: Cesta do neznáma**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce Sabiny Voleské se bude věnovat tématu studijního pobytu Erasmus v baskickém městě San Sebastian. Studentka zaznamená příběhy zahraničních studentů, kteří tam pobyt v rámci studentské mobility strávili. Cílem práce bude popsat studentskou interpretaci změn v jejich osobním životě, motivaci k studijnímu výjezdu do zahraničí, začleňování do nového kolektivu, zvládání neočekávaných situací a dopady na studenta po návratu. Půjde o sociálně antropologický výzkum založený na studentčině osobní zkušenosti.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bell, S., S. Coleman 1999. The anthropology of friendship. Oxford, UK: Berg.

Brooks, R., J. Waters 2011. Student mobilities, migration and the internationalization of higher education. New York: Palgrave macmillan.

Eriksen, T. H. 2008. Sociální a kulturní antropologie. Praha: Portál.

Gellner, E. A. 2003. Nacionalismus. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Morgan, E. E. Jr 1975. Study Abroad: A Process of Adaptation and Change. International Review of Education.

Sartori, G. 2005. Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: Esej o multietnické společnosti. Praha: Dokořán, s.r.o.

Szaló, C. 2007. Transnacionální migrace: Proměny identit, hranic a vědění o nich. Brno: CDK.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Tereza Hyánková, Ph.D.

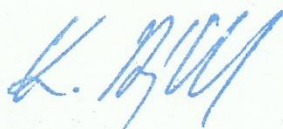
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce:

31. března 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2017

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Adam Horálek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30. března 2017

Sabina Voleská

Poděkování

Velké poděkování patří PhDr. Tereze Hyánkové, Ph.D. za její ochotu při odborném vedení a trefné návrhy na vylepšení práce. Dále děkuji svým kamarádům a zároveň klíčovými informátorům, kteří ochotně zodpověděli všechny položené otázky, a tím se také výrazně na mé práci podíleli. V neposlední řadě děkuji svým rodičům, kteří mi umožnili na zahraniční mobilitu vycestovat.

Anotace

Bakalářská práce Sabiny Voleské se bude věnovat tématu studijního pobytu Erasmus v baskickém městě San Sebastian. Studentka zaznamená příběhy zahraničních studentů, kteří tam pobyt v rámci studentské mobility strávili. Cílem práce bude popsat studentskou interpretaci změn v jejich osobním životě, motivaci k studijnímu výjezdu do zahraničí, začleňování do nového kolektivu, zvládání neočekávaných situací a dopady na studenta po návratu. Půjde o sociálně antropologický výzkum založený na studentčině osobní zkušenosti.

Klíčová slova

Erasmus, Baskicko, zahraniční studenti, životní změny, integrace

Title

Erasmus: The Journey into the Unknown

Annotation

The bachelor thesis of Sabina Voleská's deals with the topic of student program Erasmus in Basque city of San Sebastián. The author of the thesis records the stories of foreign students who have already took part in this program. The aim of the thesis is to interpret students' experience with the program and to describe changes in their personal lives. Specifically, it focuses on students' motivation for studying abroad, their adaptation to the new culture and how students deal with unexpected situations. Finally, the thesis explores what are the impacts of the program on the students after they return home. The bachelor thesis is social-anthropological research based on Sabina's personal experience.

Keywords

Erasmus, Basque Country, foreign students, life changes, integration

Obsah

Úvod.....	8
1 Metodologie	10
1.1 Erasmus+	10
1.2 Jak se dostat na Erasmus+	10
1.3 Získávání dat.....	11
1.4 Respondenti	15
1.5 Specifikace terénu.....	16
1.5.1 Bližší popis města.....	16
2 Motivace k odjezdu	20
2.1 Pocity před odjezdem	24
3 Adaptace	27
3.1 První dny na Erasmu.....	28
3.1.1 Dva týdny jazykových kurzů, seznamujeme se.....	30
3.2 Bydlení.....	33
3.2.1 Hledání vhodného bydlení	34
3.3 Sociální život aneb jak jsme trávili čas	36
3.3.1 Spolubydlící a kamarádi	37
3.3.2 Noční život a party	40
3.3.3 Kontakt s domovem	41
4 Návrat.....	45
4.1 Deprese, „návrat do reality“	46
4.2 Reflexe změny identity	48
5 Závěr	52
Bibliografie.....	57

Úvod

Nikdy jsem nepatřila mezi lidi, kteří měli touhu dlouhodobě cestovat a pobývat na neznámých místech. Tématům jako jsou Erasmus a zahraniční pobyty jsem se vždy obloukem vyhýbala.

V březnu 2015 se ale vše změnilo. Bylo to období, ve kterém se se mnou po dvouletém vztahu rozešel přítel. Žili jsme spolu v jedné domácnosti a ze dne na den se všechno v mém životě změnilo. Tato situace pro mne byla jednou z nejtěžších chvil v mém životě. Sešla jsem se s kamarádkou, která mi navrhla možnost řešení, a to odjet na Erasmus+. Neváhala jsem a ihned jsem na tuto myšlenku kývla. Vše se seběhlo velmi rychle a já neměla dostatek času na rozmyšlenou, protože v momentě, kdy jsem se pro Erasmus rozhodla, zbývaly asi čtyři dny do podání přihlášky. Až když jsem se dozvěděla, že jsem byla k mobilitě vybrána, došlo mi, že opravdu někam vycestuji a především změním prostředí. Rozhodla jsem se odjet do Španělska, protože se mi ta země vždy moc líbila, ale neuvědomila jsem si, že španělský jazyk vůbec neumím, a také fakt, že Španělé příliš neovládají angličtinu. Nastaly okamžiky, kdy jsem si říkala, jestli do této země vůbec cestovat. Další překážkou bylo, že budu muset odjet úplně sama. Největší strach jsem měla z jazykové bariéry a nemožnosti najít si ubytování před odjezdem. Zajistila jsem si pouze ubytování v hostelu na pár nocí. Byly to problémy, které mi skrytě říkaly, ať radši nikam necestuji. Moji rodiče neměli dobrý pocit, že odjedu do cizí země, ve které se nedomluví a ani nevím dopředu, kde budu bydlet. Nakonec jsem se rozhodla čelit svému strachu a vycestovala jsem za novými zážitky v srpnu 2015 do španělského města San Sebastián. Na tomto místě jsem strávila nezapomenutelných pět měsíců svého života.

Původně jsem neměla v plánu z mé studijní mobility udělat výzkum a postavit na něm bakalářskou práci, ale to se brzy po příjezdu změnilo. Chtěla jsem mou práci založit

na něčem opravdovém, co jsem zažila a zároveň to pro mne byl nejlepší způsob, jak si uchovat vzpomínky na můj doposud nejsilnější životní zážitek. Těchto pět měsíců mi změnilo pohled na svět a chtěla bych, aby tato práce pomohla ostatním studentům, kteří přemýšlí nad zahraničním pobytem s Erasmem+.

Začala jsem uvažovat, jakým způsobem bakalářskou práci pojmout. Zjistila jsem, že je pro mne důležité reflektovat celý průběh Erasmu. Chtěla bych ukázat průběh vycestování, který nezačíná příjezdem na určité místo v zahraničí a nekončí odjezdem domů. Pokusím se zachytit nejen důvody a motivace, které studentům pomohly v rozhodování k odjezdu do zahraničí, ale také těžké chvíle adaptace do nové kultury a hledání vhodného bydlení, které ovlivňují studentův život v San Sebastián.

Dále se zaměřím na sociální život studenta na Erasmu, do kterého zahrnu nejen noční život, spolubydlící a kamarády, ale také kontakt s domovem, který hraje i přes velkou vzdálenost důležitou roli. Ve čtvrté kapitole popíši návrat zpět domů, depresi, která je s tímto návratem spojena, a také nastínám, jak studenti reflektují změnu své identity právě po návratu.

Ve své práci se pokusím zodpovědět následující výzkumné otázky:

„Jaké jsou důvody odjezdu studentů na studijní pobyt Erasmus a jaká očekávání jsou s tím spojena?“

„Jak studenti interpretují návrat domů?“

1 Metodologie

Práce je založena na kvalitativním výzkumu, který probíhal formou zúčastněného pozorování, polo-strukturovaných a nestrukturovaných rozhovorů. „*Kvalitativní přístup představuje řadu rozdílných postupů, které se snaží najít porozumění zkoumanému sociálnímu problému*“ (Reichel 2009: 40). Při studiu těchto metod mi byly velmi nápomocné knihy *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace* (Hendl 2005) a *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů* (Reichel 2009). Dále jsem využila zápisy a poznatky ze seminářů MEVY (metodologie výzkumu).

1.1 Erasmus+

Nejdříve považuji za nutné definovat, co je program Erasmus+, který mne přivedl na toto téma. Jedná se o vzdělávací program Evropské unie, který podporuje spolupráci a mobilitu studentů všech oblastí vzdělávání pro období 2014-2020 (Na Erasmus plus 2017). Já jsem tento program využila ve druhém ročníku zimního semestru ke studentské mobilitě, konkrétně ve španělském městě San Sebastián.

1.2 Jak se dostat na Erasmus+

Stěžejní „podmínkou“ je nějaký impulz, který studenta na tuto myšlenku přivede. V mém případě to byla nečekaná životní situace a následně návrh mojí kamarádky, která mi tento způsob „řešení“ doporučila. Motivacím k vycestování se budu podrobně věnovat v kapitole 2 Motivace k odjezdu.

Po tomto impulzu je již nutné si uvědomit, jestli žadatel splňuje podmínky, které má jak program Erasmus+, tak i každá jednotlivá škola. Samozřejmostí je být studentem vysoké nebo vyšší odborné školy a mít ukončený alespoň první ročník studia. Dále je nutné si zjistit, se kterými zahraničními školami spolupracuje studentova univerzita a

vybrat si tři možné varianty. Tyto varianty samozřejmě musí korespondovat s jazykem, kterým se v dané škole vyučuje, a který žadatel ovládá. Po splnění podmínek probíhá výběrové řízení, které probíhá na každé škole jiným způsobem (Na zkušenou.cz 2017).

Podmínky pro vycestování na studijní pobyt byly na Univerzitě Pardubice v roce 2015/2016 následující: zaslat do určitého data elektronickou přihlášku a motivační dopis v jazyce, ve kterém student chce studovat a předběžný Learning Agreement¹ (pouze pro první volbu univerzity). Ten je možné před mobilitou ještě pozměnit. V San Sebastián bylo možné Learning Agreement měnit do dvou týdnů od začátku semestru. Poté je nutné prokázat své jazykové schopnosti, nebo předložit certifikát z jazyka na minimální úrovni B1. Posledním krokem přijímacího řízení je prověření prospěchu studenta. Ten musí mít splněné všechny předměty z alespoň prvních dvou semestrů studia. Samozřejmě platí, čím lepší prospěch a jazykové schopnosti, tím větší konkurenceschopnost mezi ostatními uchazeči.

1.3 Získávání dat

Před odjezdem na Erasmus jsem netušila, že se tato má životní kapitola navždy zapíše do seznamu bakalářských prací na Univerzitě Pardubice. Netrvalo dlouho a věděla jsem, že mi nemůže být žádné téma bližší, než právě toto. S kamarády, které jsem si na Erasmu našla, jsme často hovořili o důvodech k odjezdu, komunikaci s domovem, nebo integraci do nového kolektivu. Proto jsem si začala postupně zaznamenávat informace, které jsem považovala za důležité.

Přímo v terénu jsem provedla nespočet neformálních rozhovorů a téměř nepřetržitě prováděla zúčastněné pozorování, ač jsem o tom zhruba první měsíc vůbec nevěděla. Již po příjezdu na hostel, kde jsem strávila první týden svého pobytu, jsem

¹ Learning Agreement je dokument obsahující předměty, které bude student na zahraniční univerzitě v průběhu mobility plnit.

potkala své dvě pozdější informátorky. Jednou z nich byla Michaela, jediná Češka a moje současná dobrá kamarádka. Čechů bylo na studijním pobytu v San Sebastián více, ale ty jsme vídaly velmi málo, spíše náhodně na oslavách, nebo hodinách španělštiny, proto u mě Michaela získala status „jediná Češka“.

Druhou informátorkou byla Özge, studentka z turecké části Kypru. Ve své bakalářské práci ji nemohu opomenout, jelikož mi velmi pomohla v tíživém začátku a stýkala jsem se s ní v průběhu celého pobytu. V seznamu klíčových informátorů ji ale uvádět nebudu, jelikož na zahraničním studijním pobytu byla už desátým rokem, navíc v San Sebastián studovala již druhým rokem doktorské studium na Univerzidad del Pais Vasco, na které se vzdělávali všichni studenti, uvedení v mé práci. Proto by mi uvedení Özge do klíčových informátorů zabránilo v užší specifikaci výzkumu. Zaměřuji se výhradně na studenty, kteří přijeli do San Sebastián na zimní, nebo zimní a letní semestr 2015/2016. S touto studentkou jsme provedly mnoho neformálních rozhovorů na téma zahraničního pobytu, rodiny, přátel, nebo kontaktu s domovem. Zároveň se na čas stala i mou osobní průvodkyní a pomocnicí v nejrůznějších praktických záležitostech. Zнала totiž velmi dobře místní jazyk (španělštinu a baskičtinu), ale samozřejmě i celé město.

Získávání nových kamarádů, které se později ukázalo i jako získávání nových respondentů, probíhalo metodou snowball, kdy každý nový známý, kterého student potká, má další známé, a tak to pokračuje dále. Za celou dobu pobytu jsem se bavila se spoustou lidí, ale ne všichni mou práci ovlivnili stejným dílem. Klíčoví informátoři jsou uvedeni v kapitole 1.4 Respondenti. Ve skutečnosti je ale lidí, kteří se vědomě i nevědomě podíleli na mé práci mnohem více. Téměř každý den jsem se pohybovala ve společnosti zahraničních studentů, kteří hovořili o své vlastní zkušenosti s tématem. Po příjezdu na

hostel a v prvních týdnech školy jsem byla součástí toho „chaosu“, který většina z nás prožívala, a nikdo v té situaci nechtěl zůstat sám.

V zimním semestru bylo mezi zahraničními studenty „slušností“ hovořit anglicky. Samozřejmě zde byli i lidé, kteří anglicky nehovořili, ale ti se většinou shlukovali do vlastních skupin. Proto tedy „naším úředním jazykem“ byla angličtina, na druhém místě samozřejmě španělština, postupem času jsme tyto jazyky začali prokládat dohromady. Většina provedených rozhovorů tedy proběhla v anglickém jazyce. S Michaelou jsme hovořily česky, pouze když u toho nebyla třetí osoba, která nám nerozuměla. Bylo to takové obecně platící pravidlo. Vzpomínám na jeden celodenní výlet, který jsem absolvovala jediná mezi pěti Němkami. Za celý den nepromluvily německy, a to ani v případě, že jsem hovořila s někým jiným a jejich rozhovor nevnímala. Samozřejmě takový přístup neměl úplně každý národ. Obecně Italové se velmi uzavírali a hovořili italsky, bez ohledu na to, jestli jim rozumíte, nebo ne. Napůl česky jsme později hovořili i s Poláky a Chorvaty, jelikož jsme zjistili, že si celkem dobře rozumíme, a samozřejmě se Slováky, ale na ty jsme narazili jen tak zřídka, jako na ostatní Čechy.

Dalším mým informátorem, na kterého nesmím zapomenout, byl můj spolubydlící Orestes z Mexika. Netrávili jsme spolu sice mnoho času, ale tím, že jsme spolu bydleli, viděli jsme, když jednomu či druhému nebylo nejlépe. Často jsme si povídali o různých problémech, spojených s naší rodinou, školou, nebo přáteli.

Své dojmy jsem nejdříve zaznamenávala na pohlednicích a v dopisech, které jsem psala domů a v té době jsem ještě netušila, že je zakrátko použiji jako data z terénu v mé bakalářské práci. Později jsem si založila terénní deník, do kterého jsem si zapisovala nejen poznatky z celého dne, pozorování, ale i zajímavosti z neformálních rozhovorů. V San Sebastián jsem strávila zimní semestr 2015/2016, tudíž mám ještě spoustu věcí

v živé paměti. Stále mám několik kamarádů, se kterými zůstávám i nadále v kontaktu díky internetu a sociálním sítím: WhatsApp, Facebook a Skype. Jelikož se ve své práci zabývám i reflexí návratu zpět domů, internet považuji za nedílnou součást mého výzkumu.

V neposlední řadě pro mne bylo velmi nápomocné víkendové setkání v Praze, které se konalo 18. – 20. listopadu 2016. Měla jsem zde možnost se setkat se čtyřmi mými kamarády a zároveň klíčovými informátory. Provedla jsem zde se třemi z nich polo-strukturované rozhovory, které jsem si nahrála na diktafon. Provedení rozhovorů s těmito třemi informátory bylo na tomto setkání mou prioritou, jelikož nejsou Češi a neměla bych možnost se s nimi v blízké době znovu sejít. Výpovědi z nahraných rozhovorů jsem později doplnila o nezodpovězené otázky skrz výše uvedené sociální sítě. Čtvrtý rozhovor se nám z časových důvodů nepodařilo uskutečnit, proto jsem se do Prahy, kde čtvrtá informátorka žije, za několik týdnů vrátila a provedla další polo-strukturovaný rozhovor, který jsem si stejně jako tři předešlé nahrála na diktafon. Nahrávky jsem si následně přepsala do počítače pro větší přehlednost a orientaci a zároveň první tři přeložila do českého jazyka.

Sema Unluer ve své studii uvádí, že zvláště pro výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum, je rozhodující si vyjasnit jeho výzkumnickou roli. To podle autorky vede k uvěřitelnosti výzkumu (Unluer 2012: 1)². Do práce jsem zařadila i své vlastní poznatky. Uvědomuji si rizika, která jsou s mou pozicí insidera spojena, jako například nedostatečná soustředěnost na příběhy ostatních lidí, nízká míra nadhledu a podobně. Zároveň svou pozici vnímám jako velmi výhodnou, jelikož většina mých respondentů jsou moji kamarádi, a proto se od nich dozvím více, než někdo zvenčí. Zároveň jsem

² Veškeré parafráze i přímé citace ze zahraniční literatury uvedené v této bakalářské práci jsou mým vlastním překladem.

jejich příběhy částečně žila s nimi, a tak mi nemusí vše dopodrobna vysvětlovat, což moji informátoři rádi uvítali.

1.4 Respondenti

Vzhledem k zaměření mé práce a vztahům s přáteli z Erasmu, považuji výběr respondentů za poměrně snadnou část. Vzhledem k rozsahu bakalářské práce, jsem chtěla výzkum specifikovat na úzký okruh lidí, se kterými jsem trávila nejvíce svého volného času, a tak dosáhnout kvalitního kvalitativního výzkumu. Kateřina Černá v časopise pro kvalitativní výzkum uvádí, že rozhovory v její práci vykazují určitou pravidelnost a strukturovanost (Černá 2015: 8). Stejně tak to bylo i v mém výzkumu. Zde uvádím stručné informace s ohledem na zachování anonymity mých čtyř klíčových informátorů:

Michaela je studentka magisterského studia klasické filozofie. Je jí 25 let a pochází z Prahy. V San Sebastián strávila z mých klíčových informátorů nejdelší dobu, 10 měsíců – zimní i letní semestr 2015/2016. Nahrávaný hloubkový rozhovor proběhl v českém jazyce a to 12. 2. 2017 v Café Louvre v Praze. K zaznamenání rozhovoru jsem použila diktafon a následně jsem rozhovor přepsala do počítače. Po celou dobu pobytu byla mou nejzásadnější klíčovou informátorkou.

Giorgia je 24letá studentka pocházející z Říma, kde studuje architekturu a v San Sebastián strávila zimní semestr 2015/2016.

Anna je 21letá německá studentka byznysu, který studuje v Regensburgu. V San Sebastián studovala zimní semestr 2015/2016.

Alex stejně jako Anna chodí na univerzitu v Regensburgu. Je mu 23 let a studuje architekturu. Na Erasmu v San Sebastián strávil zimní semestr 2015/2016. Alex ani Anna se před studentskou mobilitou neznali.

Rozhovory s Giorgiou, Annou a Alexem jsem realizovala o již zmíněném setkání v listopadu v anglickém jazyce. Anglický jazyk mezi sebou užíváme po celou dobu známosti.

1.5 Specifikace terénu

Španělské království se rozkládá na většině území Pyrenejského poloostrova a dále se dělí na dvě autonomní města a sedmáct autonomních společenství, z nichž jedním je právě Baskicko. To se dále dělí na tři provincie Álava, Guipúzcoa, Vizcaya. Město San Sebastián – baskicky Donostia, je hlavním městem provincie Gipuzkoa (Guipúzcoa). Nachází se na pobřeží Atlantického oceánu, nedaleko francouzských hranic. Svou rozlohou není příliš rozsáhlé, ale o to více je krásné a svými obyvateli udržované.

V Baskicku jsou dva úřední jazyky, a to španělština a baskičtina (euskera). Baskicky nemluví všichni Baskové, ale právě v San Sebastián mají velmi v oblíbě se tímto jazykem dorozumívat, a to jak v restauracích, školách, tak i při běžných rozhovorech na ulici.

1.5.1 Bližší popis města

Popis tohoto města začnu od pobřeží. Když se díváme na mapu San Sebastián, celou severní část města lemují pláže a pobřeží. Ze západu je to Ondaretta, rodinná poklidná pláž, která je vzhledem k ostatním plážím prakticky bez vln. Přímo na ní navazuje La Concha, nazývaná královnou pláží. Lidé ze San Sebastián říkají, že je to jedna z nejkrásnějších městských pláží světa. Tyto dvě pláže jsou rozděleny skalnatým útvarem, na jehož vrcholu stojí nádherná budova Miarmar palác s menším parčíkem. U pláže La Concha se nacházejí dražší restaurace, lázně, kavárny, ale například i diskotéka Bataplan, do které jsme dostali jako zahraniční studenti kartičku s volnými vstupy. Na pláž dále navazuje centrum města nazývané Centro a dále potom více na sever Parte Vieha (Stará

čtvrť). Dominantou Parte Vieha je vrchol Mount Urgull, nejnavštěvovanější městský park se sochou na samém vrcholu, ze kterého je, stejně jako z Miarmar parčíku, překrásný výhled jak na město, tak i na ostrov Santa Clara, který se nachází nedaleko od pobřeží. Parte Vieha připomíná vyzděné staré městečko s úzkými uličkami, kdy jedna vypadá jako druhá a jsou plné barů a obchůdků se suvenýry. Ve středu této části se nachází Plaza de la Constitución, náměstí, na kterém se pořádají městské slavnosti.

San Sebastián je všeobecně město plné oslav a tradicí, probíhá zde významný filmový festival. Já nejraději vzpomínám na jejich každoroční lednovou oslavu Tramborrada. Celé město je zalité tisíci Napoleonskými vojáky a kuchaři, bubnujícími dvacet čtyři hodin v kuse (San Sebastián Turismo 2017). Jsou velmi bezprostřední a srdeční. Jedna z výprav se mnou doprovodila až domů, což zdaleka nebylo v centru města.

Parte Vieha a Centro jsou od sebe odděleny pasáží, která se nazývá Boulevard. Zde se nachází spousta zastávek veřejné dopravy a večer je toto místo plné bílých taxíků. Jiné v San Sebastián ani nelze potkat. Gros je nejvýchodnější část města, a je oddělen od Parte Vieha a centra města mostem. I Gros má svou vlastní pláž, která se nazývá Zurriola a je to ráj pro surfaře. Nejkrásnější pohled toto místo nabízí v pozdních odpoledních hodinách, kdy je zde z pláže možné pozorovat desítky surfařů chytajících vlnu. Gros je také proslulý svými Pintxo Pote³ večery, které se pořádají ve čtvrtek. Jsou tu slevy a akce na pinxos⁴, což je nejtypičtější pochoutka Baskicka a v San Sebastián, ve kterém žije zhruba 150 000 obyvatel je více než 200 pintxos barů.

³ Pintxo je odvozeno od baskické pochutiny, která se ve čtvrtek nabízí společně s „pote“, neboli s něčím k pití.

⁴ Název pintxos v překladu znamená špíz. Jednotlivé části této pochutiny totiž často bývají spojené špízem, nebo připevněné na plátku chleba.

Posuneme-li se od starého města více na jih, nacházíme se v centru města, kde se nalézá obchodní centrum San Martin. Zde se každý čtvrtek pořádá Gastro Pote. Funguje to tak, že se jedna část obchodního domu, kde se běžně prodává maso, sýry a další pochutiny, promění v tržiště a zároveň bar s živou hudbou a je možné si zde u nejrůznějších pultů s jídlem a pitím zakoupit různé druhy pintxos, dobré víno a další pochutiny.

Nedaleko od obchodního centra na první pohled zaujme Plaza del Buen Pastor, kterému dominuje nepřehlédnutelná katedrála Buen Pastor. Od katedrály už je to jen pět minut chůze k zastávce metra, které vlastně není metro. Prý je to něco mezi metrem a vlakem, pohybuje se jak nad zemí, tak v podzemí a nazývají ho „topo“. Toto místo také ohraničuje další část města s názvem Amara. Topo jsem jako veřejný dopravní prostředek využívala velmi často. Byl to pro mne nejrychlejší způsob, jak se dostat do centra – asi pět minut cesty.

Já jsem bydlela v jedné z nejjižnějších částí města, v Añorga Txiki. Byl to jediný směr, kam se bylo možné topem dopravit. Añorga je klidné místo, které obývají převážně rodiny s dětmi. Myslím, že jsme já a moji dva spolubydlící, byli jediná zahraniční studenti, kteří v této části bydleli. Sice jsme bydleli daleko od ostatních, ale zároveň jsme to měli autobusem pár minut do školy a knihovny.

„Naše“ univerzita (Universidad del País Vasco) se nacházela v části právě mezi naším domovem a pláží Ondaretta. Celá tato část, jejíž součástí je i Ondaretta, se nazývá Antiguo. Univerzitní kampus měl několik budov od sebe poměrně vzdálených a podle toho, jaký obor student studoval, takové lidi většinou potkával. Nejvíce zahraničních studentů, které jsem poznala, studovali architekturu a byznys. Já jsem se nejvíce pohybovala na Fakultě filozofie a vzdělávacích věd, což je název jedné fakulty. U této

budovy byla školní menza, kde jsme se pravidelně v pátek setkávali na oběd a povídali si s lidmi, které jsme o víkendu běžně nepotkávali. To například i proto, že bydleli v jiné části, nebo trávili čas jiným způsobem, než my.

2 Motivace k odjezdu

Každý zahraniční student má svůj vlastní a originální důvod, který ho dovedl k rozhodnutí vycestovat na studijní pobyt. V této kapitole shrnu motivace a důvody, které studenty vedly k tomuto rozhodnutí a odpovím zde tak na mou první výzkumnou otázku: „*Jaké jsou důvody odjezdu studentů na studijní pobyt Erasmus a jaká očekávání jsou s tím spojena?*“

Poznatky z mého výzkumu konfrontuji s výsledkem studie čtyř autorů *Study abroad: The Experience of American Undergraduates*, kteří uvádějí mezi nejvlivnější důvody k odjezdu nezávislost, touhu po zahraniční zkušenosti napříč kulturami, zlepšení jazykových dovedností, ale také touha udělat poznat nové lidi. Studenti mají zájem získat jiný náhled na jejich domov, chtějí cestovat a porozumět konkrétní hostující zemi. Až jako méně podstatný důvod uvádějí zlepšení kariérních vyhlídek (Carlson, Burn, Useem, Yachimovicz 1990: 17).

Skutečností je, že jsem se neseetkala s žádnými studenty, kteří by uvedli jako hlavní důvod odjezdu na Erasmus akademický či pracovní růst, ačkoli je obecně známo, že zahraniční pobyt bývá velkou konkurenční výhodou na pracovním poli, což samozřejmě úzce souvisí také s lepší znalostí cizího jazyka. Nejen, že se předpokládá, že absolvent zahraničního pobytu ovládá minimálně jeden cizí jazyk, ale také vykazuje míru schopnosti a samostatnosti. Elizabeth Murphy-Lejeune ve své knize *Student Mobility and Narrative in Europe* označuje mobilitu jako kvalitu toho, kdo se může jednoduše přemístit a adaptovat do jiného prostředí (Murphy-Lejeune 2002: 4).

Přestože studenti při zahraniční stáži získávají větší schopnost adaptace a jazykové schopnosti, které mohou být potencionálními zaměstnavateli ceněny, většina mých

informátorů včetně mě, vnímali kariérní růst a zlepšení konkurenceschopnosti na pracovním trhu jen jako důvod doplňkový. Výjimkou byla studentka z Francouzského Lyonu, která studovala mezinárodní obchod. Pro tu bylo získání zahraniční studijní zkušenosti podmínkou úspěšného dokončení studia. Z výzkumu vyplynulo, že ve většině případů je motivací k odjezdu, kombinace dvou či více faktorů, z nichž se vždy jeden stal tím hlavním a rozhodujícím, neboli bodem zlomu. Michaela vzpomíná na své důvody:

„Bylo tam více faktorů samozřejmě. První faktor byl ten, že jsem měla zlomené srdce a potřebovala jsem vypadnout z České republiky. Rozhodla jsem se v prvéku, když jsem přišla na magistra. V minulosti jsem se španělsky už trochu učila, proto jsem chtěla tam. Naučit se španělsky a vypadnout z České republiky.“

Respondentka v rozhovoru zdůraznila, že „zlomené“ srdce bylo prvním faktorem vedoucím k jejímu odjezdu do San Sebastián. Nevedla jsem si přesné statistiky, ale studentů, kteří se shodli, že vycestovali z podobného důvodu, bylo poměrně velké množství a řadím se mezi ně i já sama. Avšak zásadní rozdíl mezi námi tu je. Michaela dále říká:

„Dalším mým velkým snem je nežít v České republice nějaký čas, proto jsem to brala jako zkoušku. Řekla jsem si, že se ukáže, jestli se dokážu adaptovat do nového prostředí a jiné kultury, což se mi povedlo.“

Studentčina motivace odjet do zahraničí byla dlouhodobá a uvedená bolestná osobní situace jí pomohla v rozhodnutí. Studentčino tvrzení, že se jí podařilo do jiné kultury adaptovat, nelze popřít; byla skutečně velmi adaptabilní a dynamická a život v cizím prostředí brala jako příjemnou a zábavnou výzvu. Gellner výstižně píše:

„[...] mohli bychom říci, že kultura je jakási banka osvojených vlastností, které lze donekonečna předávat, ale také transformovat a cíleně měnit. Důsledky této skutečnosti pro povahu společenského života jsou nedozírné: znamená to, že rozmanitost je obrovská a změny mohou být nesmírně rychlé“ (Gellner 2003: 16-17).

Naopak já jsem měla vždy ráda své jistoty, pohodlí a tento způsob cestování ve mně evokoval nejistoty a stres, proto jsem nikdy nad dlouhodobějším pobytem v zahraničí reálně neuvažovala. Michaela na otázku, proč nechce žít v České republice, odpověděla: „*Mám tu spoustu přátel, které mám ráda, ale lidé tu obecně nejsou veselí, závidí všechno a všem.*“

Pravdou je, že nám všem španělská „nátura“ přirostla k srdci mnohem více, než ta „naše domácí“. Díky Erasmus komunitě jsme byli obohaceni mnoha kulturami. Další příklad dlouhodobé motivace uvedla v rozhovoru respondentka Anna:

„*Vždycky jsem věděla, že chci strávit semestr v zahraničí, takže tu nebyl žádný konkrétní důvod, proč jsem odjela. Samozřejmě to bylo kvůli jazyku, konkrétně španělštině, taky jsem chtěla poznat nové lidi. Také mě lákala vidina nezávislosti, být daleko od domova a udělat si pauzu od všedního života. S rodiči jsem bydlela ve velmi malém městečku, ale již rok a půl jsem převážně přebývala na sdíleném bytě ve městě, kde studuji. Takže pro mě nebyla tato nezávislost velká změna a nebyl to důvod, proč jsem odjela. Půl roku jsem strávila v Jižní Africe, a tak jsem tak trochu věděla, do čeho jdu.*“⁵

⁵ Rozhovory s Annou, Alexem a Giorgiou proběhly v anglickém jazyce a v práci uvádím svůj vlastní překlad.

Anna již jeden dlouhodobější zahraniční pobyt absolvovala. Předchozí zkušenost s určitým druhem dlouhodobějšího pobytu v zahraničí měla velká část studentů v San Sebastián. Zkušenosti těchto studentů mezi námi „zahraničními začátečníky“ byly při bližším pozorování zřejmé. Byli více adaptibilní, rychleji se seznamovali, měli větší povědomí o všech praktických věcech, které jsou potřeba při příjezdu zařídit a tím pádem mnohem lépe zvládali stres spojený s příjezdem do neznámého místa s neznámými lidmi. V neposlední řadě je nutno zmínit jazykové dovednosti, ve kterých si je tento student jistější. James A. Coleman hovoří o přímém vlivu zahraničního pobytu na jazykové dovednosti studenta, kdy se v průběhu pobytu mění úzkost, postoje a motivace (Coleman 1998: 193). Giorgiina motivace byla následující:

„Vždycky jsem byla hodně nezávislá, a když jsem před dvěma lety odjela do New Yorku, tak jsem se rozhodla, že chci být nezávislá ještě víc. Chci se naučit další jazyky a získat nové zkušenosti. V Římě to bylo pořád to samé, a také jsem měla hodně problémů s rodinou, jak jsem ti už řekla. Každý mi říkal o Erasmu, jak je to super, a tak jsem se rozhodla podat přihlášku. [...] Bylo tu hodně důvodů, proč jsem jela, ale hlavně jsem chtěla být daleko od mé rodiny. Myslím, že tyhle důvody má skoro každý.“

Szaló říká, že získávání nových zkušeností člověku nabídne každá kultura, ve které člověk žije, tudíž ho také nevyhnutelně ovlivní:

„Z hlediska klasických teorií kultury disponuje každá místní kultura určitými charakteristikami, které zásadně působí na formování identity příslušníků této kultury. Zkušenosti získávané během života v této místní kultuře formují identitu těch, kdo k ní přináležejí. To ovšem platí také v případě těch, kteří se nepovažují

být příslušníky dané kultury, ale kteří v této kultuře žijí. Jejich zkušenosti získané „zde“ budou mít vliv na jejich sebe-pojetí“ (Szaló 2007: 108-109).

Studentka popisuje stereotyp, který v Římě prožívala. Pro mě bylo nepochopitelné, jak může člověk, který žije v Římě prožívat stereotyp, ale podle Giorgii nezáleží, jestli bydlíte v Římě nebo na venkově. Jak člověk z venkova, tak i z velkoměsta má „svůj“ okruh přátel, „svá“ určitá místa, na kterých se většinu času pohybuje. Stěžejním důvodem, neboli již zmíněným bodem zlomu, v jejím případě byla touha po nezávislosti, rodina a s ní spojené problémy, které respondentka prožívala.

2.1 Pocity před odjezdem

Na tomto místě popíšu pocity, které studenti pociťovali před odjezdem na studentskou mobilitu. Pocity, které jednotlivý student před svou cestou prožívá, se stejně jako jejich osobnosti liší, ale jeden pocit mají všichni společný a to je strach, především strach z neznámého. Giorgia své pocity popisuje následovně:

„Před odjezdem jsem se trochu bála. Odjela jsem dva týdny před začátkem školy s mojí nejlepší kamarádkou. Důvod byl, že jsem se bála, že jedu do města, které vůbec neznám a mám tu žít. Neznám jejich jazyk, vím, že nemluví anglicky. Řekla jsem si tedy, že když pojedu s někým, můžeme si udělat týdenní dovolenou. Bude to v pohodě, poznám město, a když se mi nebude líbit, třeba se rozhodnu odjet domů.“

Již zmíněný strach z neznámého byl důvodem toho, proč studentka jedoucí na mobilitu z Itálie do Španělska poprosila kamarádku, aby jí začátek pobytu ulehčila svou společností, a tak Erasmus pobyt pro svůj dobrý pocit „zamaskovala“ za dovolenou s kamarádkou. Giorgia ve své výpovědi zmiňuje další „únikovou cestu“ a tou je případný odjezd domů. Nevím o žádném člověku, který by po počátečním neúspěchu odjel domů a

celý pobyt vzdal, ač začátky byly těžké pro nás všechny. Moje zkušenost je taková, že mne již po pár dnech, kdy jsem stále přebývala na hostelu a neúspěšně sháněla svůj budoucí přechodný byt, rodiče přemlouvali, abych vše vzdala a vrátila se zpět domů. V té chvíli to pro mne ale naprosto nepřicházelo v úvahu. Připadala jsem si tam mnohem silnější, než kdy předtím a situace, které by mě za běžných okolností srazily na kolena, jsem najednou zvládala mnohem lépe. Dle mého názoru to bylo tím, že jsem se v zahraničí, na rozdíl od domova, neměla na koho spolehnout a věděla jsem, že co si nezařídím sama, to zkrátka mít nebudu. Anna své pocity popisuje takto:

„Poslední den doma to bylo divné. Jsem člověk, který nikdy nepřemýšlí o takových věcech. Myslím to tak, že jsem si zabojovala let, ale ani tak mi úplně nedocházelo, že někam odjíždím – až do dne, kdy jsem si musela všechno zabalit. Až pak to začalo: Můj bože, teď opravdu odjíždím na půl roku pryč a nebudu mít šanci se vrátit zpět, nikoho tam neznám.“

I přes své zkušenosti z předchozího půlročního pobytu v Jižní Africe popisuje určitý strach z neznámého. I přes současnou dostupnost informací, komunikačních sítí a vůbec všeho, co nejen internet nabízí, pro nás bylo vše neznámé a budilo to v nás pocit strachu, ale samozřejmě i očekávání, která jsou spojena právě s motivací k odjezdu. Tato motivace nás doprovázela převážně v těžkých začátcích, kdy jsme měli čas přemýšlet, jestli cesta, kterou jsme si zvolili, není příliš složitá.

Krom strachu ale nemohu opomenout i myšlenky, které studentům dodávaly pocit svobody ještě před tím, než „svou rodnou zemi“ opustili. Tyto myšlenky vyjádřila Michaela:

„Upřímně řečeno jsem byla hodně divoká, protože jsem věděla, že odjíždím na rok, takže cokoliv, co jsem plánovala udělat, jsem udělala. Věděla jsem, že potom

nebudu muset čelit následkům, protože budu dva tisíce kilometrů daleko. Trávila jsem čas se svými přáteli, rodinou a hrozně jsem se těšila. Někteří mí přátelé a rodina to brali poměrně těžce, ale bohužel já jsem byla zaslepená vidinou, že vypadnu na rok jinam.“

Pocit, že na jeden, či dokonce dva semestry opustíme naše blízké a s nimi i větší nebo menší problémy, které v naší „domovské základně“ máme, je velmi osvobozující. Netvrdím, že je dobře před opravdovými problémy utéct, ty je jistě zapotřebí vyřešit ještě před odjezdem. Na mysli mám především vztahy mezi rodiči a dětmi, kamarády a podobně. Všichni máme milující rodiče, kteří se o nás – z našeho pohledu – někdy až přehnaně zajímají. To je ta svoboda a nezávislost, o které respondenti hovoří a tu pocítují již pár dní před odjezdem. Věděli jsme, že se náš život ze dne na den změní a vztahy, které máme navázané doma, nás nijak neovlivní. S výjimkou těch, kteří vycestovali s kamarády, jsme si ze dne za den začali budovat novou identitu a bylo pouze na nás, zda a do jaké míry do ní pustíme svou minulost. Tuto myšlenku potvrzuje svými slovy Giorgia:

„Na Erasmu potkáš nové lidi a nikdo z nich tě nezná. To mi přijde hodně dobré, protože můžeš být, kým chceš. Nikdo nezná tvoji minulost, neví, co běžně děláš. V Římě má každý svou roli, ale tady na Erasmu tě nikdo nezná, takže si svoji roli můžeš zvolit a to je nejlepší věc na světě.“

3 Adaptace

Cílem této kapitoly je zjistit, jak probíhala adaptace zahraničních studentů do nového, neznámého prostředí a to nejen mezi Basky, kteří jsou svým nacionalismem tolik známí, ale i mezi ostatní zahraniční studenty, kteří jsou sice z různých koutů světa, ale i přes to je jedno spojuje: jsou tu sami a hledají nové přátele. O nacionalismu píše Gellner ve stejnojmenné knize následující:

„Nacionalismus je politický princip, který z kulturní podobnosti činí fundamentální sociální pouto. Ať už mezi lidmi existují jakékoli principy autority, jejich legitimita závisí na tom, že členové dané skupiny patří ke stejné kultuře (neboli, jazykem nacionalismu řečeno, ke stejnému „národu“)“ (Gellner 2003: 17).

Tato kapitola je rozdělena do dvou podkapitol, ve kterých budu reflektovat výpovědi mých respondentů a zachytím nejzásadnější chvíle adaptace studenta do nového prostředí, neznámé kultury a budování jeho nové identity, která je podle Bergera a Luckmanna utvářena během sociálních procesů a ve chvíli, kdy je vytvořena, tak se udržuje, obměňuje, ale také přebudovává pomocí sociálních vztahů (Berger, Luckmann 1999: 170-171).

„Nejsme mobilní proto, že jsme rovnostáři, jsme rovnostáři proto, že jsme mobilní. A mobilitu nám zase vnucují společenské okolnosti. Růst vyžaduje inovaci využívání nových technologií, tudíž vytváření nových pracovních příležitostí a opouštění starých“ (Gellner 2003: 42).

Autor hovoří o příležitostech pracovních, ale toto pravidlo lze aplikovat na všechny příležitosti, včetně mobility, která je pro studenta příležitostí, kvůli které se musí na čas vzdát nejen „pohodlí“ svého domova, ale ostatních jistot.

3.1 První dny na Erasmu

Dny před odjezdem na zahraniční pobyt byly pro mnoho studentů náročné na psychiku a organizaci. Stejně tak první dny na Erasmu byly velmi zásadní a zlomové. Studenta přijíždějícího na Erasmus lze přirovnat k Schuetzově cizinci, který bude usilovat o trvalé přijetí, nebo alespoň toleranci skupiny, do které vstupuje (Schuetz 1944: 499). Rozhoduje se o studentově budoucím přechodném bydlení, které se postupně odráží na okruhu lidí, mezi kterými se pohybuje, a místech, na kterých bude nejvíce trávit svůj čas. Vybere si předměty, které bude ve škole studovat, způsob dopravy, který bude využívat.

Jak již bylo zmíněné výše, Giorgia uvádí, že na zahraniční pobyt neodcestovala sama. První týden tu s ní trávila její kamarádka. Výpověď dále doplnila:

„Když tam byla kamarádka se mnou, měla jsem prázdniny. O nic jsem se nestarala, chodila jsem ven, aniž bych přemýšlela, co se bude dít dál. Když moje kamarádka odjela, trochu jsem se bála. Řekla jsem si: „OK, znám tu tři lidi, ne více. Co budu dělat.“ Samozřejmě jsem taky měla problémy s bydlením.“

Stejně tak to bylo u další respondentky Anny, která rovněž v rozhovoru uvedla, že jí první týden pobytu ulehčila kamarádka:

„Do San Sebastián jsem přijela s kamarádkou, takže jsem se uklidňovala, že jedu na dovolenou a všechno je super. Potom, když odjela, tak jsem si řekla: „OK, teď jsem opravdu sama.“ S kamarádkou jsme měly zabookovaný surf camp a až po tom, co jsem byla ve Španělsku, jsem začala hledat byt.“

Při bližším náhledu na tyto výpovědi si můžeme povšimnout toho, že si studenti jistým způsobem protiřečí. V rozhovorech studenti uvádějí jako motivaci k odjezdu osamostatnění se, nezávislost, touhu poznávat nové lidi, kultury, místa a být daleko od svých rodin. Poté naopak popisují strach z toho, co vlastně sami tolik chtěli - z cizího prostředí, z neznáma, z nových lidí a z absence podpory svých blízkých. Co vedlo evropské studentky odcestovat do evropské země s kamarády, kteří je zde pouze doprovázeli? Lidé mají obecně strach ze změn a to i v případě, že jsou směrem k lepšímu – ty ale nastávají až po částečné adaptaci do prostředí. Giorgia i Anna využily možnosti zpříjemnění si příjezdu do San Sebastián, ale obě z nich by mobilitu absolvovaly i v případě, že by tuto možnost neměly. Tím, že se vyjíždějící studenti vzdají svých domácích jistot, vykazují jistou míru odvahy. Giorgia k tomu řekla:

„Člověk musí být statečný, a taky můžu říct, že jsem se stala otevřenější. Nemůžeš být tichá, protože nemáš nikoho, kdo tě chrání a můžeš si dělat, co chceš.“

Uvědomují si rizika a vědí, že se musejí něčeho vzdát, aby se dostali na cestu za svým cílem. Michaela prohlásila: *„Pro mě to byl splněný sen.“*

Vzpomínám na další studentku z Itálie, se kterou přijela asi na dva týdny celá rodina, aby jí s adaptací do prostředí pomohla. Z mého pozorování ale vyplynulo, že jí adaptace do nového prostředí trvala o to déle. Naopak se ale vyhnula počátečnímu stresu a problémům s ubytováním. Naopak studentce Michaele rodiče nabízeli, že ji do Španělska odvezou a budou tam s ní trávit první dny pobytu. Ta to ale odmítla se slovy, že si tím procesem chce projít sama a se vším všudy. Tím měla na mysli rozloučit se s rodiči na letišti v Praze a sama prožít nejen cestu, která je jakýmsi přechodem ze známa do neznáma, ale i příjezd do neznámého města, bydlet na hostelu a hledat si bydlení. Michaela dorazila na ubytování pozdě v noci:

„Já jsem byla šťastná. Ráno jsem vstala, vzala jsem si mapu, jela jsem na Boulevard, šla jsem k La Conche a štěstím jsem se rozbrečela. Hrozně mi pomohli i ti tři kluci na hostelu, se kterými jsme zažili naši první party.“

Den po Michaelinu příjezdu jsem přiletěla do Sebastián i já. Sešly jsme se v centru města a společně odjely na hostel, kde jsem se ubytovala. Zanedlouho se k nám do pokoje nastěhovali tři muži, dva Portugalci a jeden Nizozemec. A právě ti nás následující den vzali na naši první a nezapomenutelnou party v San Sebastián.

3.1.1 Dva týdny jazykových kurzů, seznamujeme se

Většina studentů přijíždějících na Universidad del Pais Vasco využila nabídky dvoutýdenních jazykových kurzů, neboli *Intensive Spanish August-September*, rozdělených do dvou tříd na začátečníky a pokročilé. Právě pro Erasmus studenty na UPV jsou zdarma. Po těchto kurzech plynule navazoval začátek zimního semestru, a tak jsme měli nejen dostatek času, najít si před začátkem semestru bydlení, prozkoumat město a zařídit vše potřebné, rozmluvit se, ale díky kurzům jsme měli i příležitost se seznámit a vytvořit si okruh nových známých a začít tak rozšiřovat své obzory poznáváním nových kultur. Rachel Brooks a Johanna Waters hovoří o vzájemném objevování stejností a odlišností studentů mezi sebou (Brooks, Waters 2011: 2).

Michaela toto seznamování porovnává se svou zkušeností ze studia na vysoké škole v Hradci:

„Přišlo mi krásné, že si za někým přišla a řekla, že studuješ na UPV a jsi Erasmák a všichni byli hrozně šťastní, nadšení a chtěli se se všema bavit. Když to porovnáám s Hradcem, tak jsem měla problém se seznámit a bylo to nepříjemný.“

Tento rozdíl vysvětluje skutečnost, že jsme na Erasmu byli všichni ve velmi podobné situaci. Na rozdíl od studia české studentky na univerzitě v Hradci Králové jsme všichni hledali nové kamarády a ne pouze spolužáky, se kterými půjdeme společně na přednášku. Mnohem více než škola nás spojoval status zahraničního studenta. S baskickými a španělskými studenty jsme se začali setkávat až po začátku semestru a hledání přátel mezi nimi bylo z počátku téměř nemožné. Oni šli do školy, kde si odbyli vše nutné a po škole spěchali za svými povinnostmi a kamarády, které jsme my „cizinci“ v San Sebastián neměli. Giorgia uvádí:

„Poznala jsem některé lidi a mám některé přátele, které bych nejspíš nikdy a za žádné jiné situace nepotkala. V jiné situaci bych se s nimi nespřátelila. Vím, že jsou naprosto odlišní než já, ale nemám žádný problém s lidmi, kteří se ode mě liší. Zjistila jsem, že v jiném kontextu je můžeš potkat a kamarádit se s nimi, ale ve městě, kde žijí, je to téměř nemožné. Nescházíš se s jinými, odlišnými lidmi. Nevím, je to prostě jiné.“

Co se týká jazykových kurzů, Anna se o nich vyjadřuje takto:

„Španělštinu jsem měla předtím na univerzitě dva semestry. Celkem jsem ovládala gramatiku, ale bylo pro mě velmi těžké mluvit. V mé třídě intenzivních kurzů španělštiny bylo mnoho Italů a Mexičanů a lidí, kteří mluví španělsky, nebo mají ke španělštině poměrně blízko. Většina lidí na kurzu, byli moji spolubydlící a jejich kamarádi.“

Michaela intenzivní jazykový kurz doporučuje:

„Kurzy mi určitě pomohly si osvěžit, co jsem se už naučila v Čechách a gramatika je určitě potřeba, ale potom, když už máš nějaký solidní základ, tak je nejlepší jít

na ulici a mluvit. Na dvoutýdenních kurzech jsem poznala jen zlomek ze všech mých tamních přátel, ale určitě je to dobré do začátku, jak kvůli jazyku, tak kvůli kamarádům.“

Fakt, že jazykové kurzy slouží nejen ke zlepšení jazyka, ale také jako významný socializační faktor, zmínila i Giorgia:

„Před začátkem školy jsem chodila na intenzivní kurzy španělštiny. A ano, pomohlo mi to najít přátele. Byl to první týden, kde jsem opravdu začala potkávat lidi. Také na facebook lidé psali, že chtějí jít ven a já jsem se k nim přidávala. Například někdo napsal: „Jdu na pláž“ a já jsem odpověděla: „Já jsem tady taky, tak přijď“. Tak jsem se vídala s těmito lidmi a byli super. Pak jsem poznala tebe a další lidi na kurzech, u nás v bytě a bylo všechno v pohodě.“

Giorgia popisuje praxi hledání nových známých a kamarádů, které probíhalo zhruba v prvních třech týdnech pobytu, kdy si studenti tvořili vazby. Později už se spíše stýkali se svými dosavadními známými a nové kamarády získávali náhodnější formou, přes své známé. Alex popisuje svou praxi s jazykem:

„Já se začal učit španělsky až když jsem zjistil, že pojedou na Erasmus do Španělska. Vždycky jsem se chtěl učit španělsky, ale nikdy jsem neměl šanci. Moji spolubydlící mě učili španělsky, a také se spolu bavili španělsky, tím pádem jsem ten jazyk slyšel každý den.“

Alex zároveň jako jediný z mých klíčových informátorů, kdo neabsolvoval dvoutýdenní jazykový kurz, ale našel si za něj alternativu:

„Po příjezdu jsem měl jeden týden intenzivní kurz španělštiny. Neměl jsem klasický dvoutýdenní kurz zdarma od univerzity jako vy ostatní, protože jsem o

tom nevěděl. Takže jsem musel za tohle platit. Byli jsme jedna velmi malá skupina a nějak zvlášť jsme se nespřátelili.“

3.2 Bydlení

Bydlení bylo první týden pobytu tématem číslo jedna. Jelikož většina z nás absolvovala dva týdny intenzivních jazykových kurzů španělštiny, které probíhaly před začátkem semestru, většina studentů přijela do San Sebastián téměř najednou, a tak se strhl boj o nejlepší byty. Bohužel koleje byly vzhledem k výši stipendia, ale i výši cen bytů velmi drahé a kapacita nedostatečná. Další možností bylo zarezervovat si byt dopředu, ale to bylo vzhledem k neznalosti města a místní situace téměř nemožné a nevím o mnoha případech, kdy by si student našel byt ještě před příjezdem na místo. Pouze některým studentům, převážně příjíždějícím z Ameriky, jejich domovská univerzita zajistila bydlení na celý pobyt již před příjezdem do San Sebastián.

Každý student měl jiné požadavky na své ideální bydlení, ale obecně mohu říct, že výběr bydlení velmi ovlivňovala lokalita a cena. Čím blíže k centru města, barům na Parte Vieha a zastávce autobusu směrem do školy, tím byl byt žádanější. Cenu bytů velmi ovlivnila i sezóna, jelikož většina z nás přiletěla v srpnu, kdy je v San Sebastián nejvíce turistů a i ceny bytů se pohybují v jiných sumách, nežli například na podzim. Majitelé většiny z těchto bytů, přebývali v San Sebastián právě přes letní sezónu a na zimu se vraceli do svých domovů v jiném městě. Nejžádanější byty byly v centru města a na Parte Vieha, tyto byty často bývaly velmi předražené, nebo pro většinu studentů téměř neobyvatelné. V takových bytech nebývalo topení, internetové připojení, někdy ani dostatek oken, nemluvě o děsivém vzhledu starého nábytku, vysokých stropů a temných zákoutí. Když jsme vyřadili tyto předražené, či „neobyvatelné“ byty, další lukrativní lokalitou byla Amara, kde našla svůj dočasný domov Michaela. Majitelka bytu měla ale

podmínku, že přijímá pouze ty nájemníky, kteří si byt pronajmou na oba dva semestry, což byl pro většinu studentů problém, jelikož zůstávali pouze na jeden semestr. Gros je sice velmi daleko od školy a není ani příliš dobře umístěný vzhledem k centru města, ale má vlastní surfařskou pláž a bary, kde se každý čtvrtek pořádá Pintxo Pote. Lidé, kteří bydleli v Grosu, si většinou pořizovali kola, z důvodu velmi špatného autobusového spojení.

3.2.1 Hledání vhodného bydlení

Každý z nás chtěl co nejvíce zkrátit dobu, kdy bude muset pobývat na hostelu, v campu nebo u cizích lidí, proto se většina z nás hned po příjezdu pustila do hledání svého nového útočiště, pro následující jeden či dva semestry. Jedním důvodem byla vysoká cena za hostel a druhým samozřejmě nedostatek soukromí a pohodlí. Průběh svého hledání nastiňuje Giorgia následovně:

„Před odjezdem jsem si pronajala pokoj v domě, a když kamarádka odjela, tak jsem tu byla asi deset dní sama. Potom jsem si pronajala místnost v bytě, kde jsem žila první měsíc.“ [...] „Byla jsem sama, musela jsem si najít bydlení a tak. Cítila jsem se, jako když dospívám. Bylo to poprvé v mém životě, kdy jsem opravdu žila sama. V New Yorku to byl skoro měsíc, ale byla to jiná situace. Žila jsem na kolejích pro studenty a nemusela jsem si všechno získat sama.“

Michaela na toto téma konstatuje:

„Pomohl nám hodně Lado a prospekt z Help centra. Kdybychom nepotřebovali bydlení co nejdříve, tak jsme mohli počkat do září, kdy se uvolnila spousta bytů a byly za lepší peníze v lepších lokalitách.“

Já, Michaela a Özge, jsme zprvu přebývaly v novém a čistém hostelu, to ale nemění nic na skutečnosti, že jsme se každé ráno probouzely s dalšími neznámými lidmi na pokoji, a když jsme z pokoje odešly do školy, neměly jsme tušení, jestli při návratu nalezneme svůj neuzamčený notebook a další spoustu věcí, které jsme si doma na několikaměsíční pobyt zabalily.

Jak jsem již zmínila, do San Sebastián jsem přiletěla v neděli a Michaela o den dříve. Hned v pondělí nám začaly již zmíněné jazykové kurzy španělštiny a tímto dnem jsme také začaly hledat vhodné bydlení. Naštěstí jsme hned v pondělí narazily na našeho pomocníka Lada, který pochází z Gruzie. Lado zde stejně jako Özge, která přijela na hostel až v průběhu týdne, pobýval již delší dobu a studoval doktorské studium na UPV a navštěvoval, stejně jako my, intenzivní kurzy španělštiny, samozřejmě na vyšší jazykové úrovni. Lado znal dobře město i místní jazyk, a tak nám pomáhal obvolávat byty, které nám dali na seznamu ve zdejším Help centru pro Erasmus studenty. Dokonce s námi i chodil na prohlídky a poradil nám nějaké webové stránky, kde můžeme hledat. Pro mne byla nejlepší možnost jít bydlet s Michaelou, ale ona byla proti. Dnes jí už rozumím. Chtěla se vyvarovat přílišnému kontaktu s člověkem ze stejné země, ale v té době a situaci jsem jejímu chování nerozuměla. Byty byly většinou příliš drahé a někteří majitelé, jak jsem již zmínila v případě pronájmu Michaelina bytu, nepronajímali byty na jeden semestr, pouze na dva a to byla moje další nevýhoda.

Dny ubíhaly a já jsem stále přebývala v hostelu, utrácela spoustu peněz za ubytování. Každý den byl velmi stresující, vhodný byt stále nebyl a rodiče už mi začali navrhopvat, ať se vrátím zpět domů. To pro mne bylo nepředstavitelné, a tak jsem se nevzdávala. Po týdnu nepřetržitého hledání jsem na nabídku konečně kývla a stěhovala jsem se do svého nového domova. Se mnou bydlela prvních několik dní i Özge, kterou

jsem potkala v průběhu pobytu na hostelu. Její pokoj na kolejích ještě nebyl připravený, a tak se nastěhovala na prvních pár dní ke mně do bytu.

Alex našel své nové spolubydlící a byt na facebooku, stejně jako Anna, která říká:

„Na začátku to bylo těžké, ale pak jsem napsala znovu na facebook a hodně lidí mi odepsalo. No a já jsem vzala hned první byt.“

3.3 Sociální život aneb jak jsme trávili čas

Při společné debatě s mými klíčovými informátory jsme se jednoznačně shodli, že nám na Erasmu chyběl čas, abychom stihli vše, co jsme chtěli. Nejlépe tuto skutečnost vystihuje Alex:

„Uprostřed pobytu jsem se zeptal sám sebe: "Co tu chceš vlastně dělat?" Protože každý tento pobyt využívá jinak. "Měl bych se učit jazyk, studovat, chodit na party, cestovat, bavit se s holkama?" Připadal jsem si, že nemám dostatek času se plně něčemu věnovat. Proto když mi kamarádi řekli: "Chceme cestovat, chceš jet s námi?" Odpověděl jsem: "Ne, vždyť na to nemám čas. Jasně, chci cestovat, ale taky se chci učit jazyk, bavit se s lidmi, kteří tu jsou a chodit na party." Vyčítal jsem si, že jsem předtím mluvil hodně německy, taky že bych se měl učit atd. Ale nakonec si můžu říct, že jsem to udělal správně. Nejlepší je nechat to běžet a dělat to, co právě chceš.“

Jak je možné, že studenti nedostatek času ve svém domácím prostředí oproti Erasmu nepocítují a i přes to tvrdí, že pobyt v zahraničí byl nejvíce bezstarostný čas, který v dospělosti zažili? Alex říká:

„Na Erasmu žiješ v jakési bublině, nemáš žádné starosti, problémy, nepřemýšlíš o budoucnosti, jezdíš na výlety, chodíš každý večer na party a bavíš se.“

Anna uvedla:

„Člověk tam byl pořád šťastný, a když si tak nepřipadal, tak proti tomu prostě něco udělal, protože tam neměl žádné opravdové problémy.“

Studentův čas na Erasmu je, narozdíl od jeho běžného života doma, vymezený pouze na jeden či dva semestry, tudíž ví, že skončí, a proto se ho snaží plně využít.

3.3.1 Spolubydlící a kamarádi

Giorgia popisuje své přechodné bydlení, ve kterém byla do doby, než si našla pokoj na celý semestr:

„Měla jsem dvě spolubydlící. Byly strašně moc fajn, ale jelikož měly před státnicemi, tak se mnou nemohly moc chodit ven a bavit se. Z toho jsem nebyla nadšená, ale zároveň můžu říct, že jsem byla obecně šťastná, že prožívám něco nového.“

Giorgia si později našla bydlení v centru:

„Na Erasmu nás bylo sedm v jednom bytě, ale když jsi chtěl být sám, tak ses zavřel do svého pokoje, kde tě nikdo neotravoval. No a naopak, když jsi chtěla být s kamarády, tak jsi šla do kuchyně, kde jsme se scházeli, nebo ven, kde byl vždycky někdo.“

Byt, ve kterém Giorgia bydlela, byl naším „centrálním bytem“. Zde jsme se scházeli na večere a bavili se před odchodem do baru. Ve stejném bytě bydlela i Anna:

„Žila jsem s dalšími šesti lidmi a většina z nich byla z Erasmu a i oni mě seznámili s dalšími lidmi, tudíž bylo poměrně snadné si nalézt kamarády.“

Díky svému bytu a lokalitě, ve které se nacházel, se seznamovali více než lidé, kteří bydleli ve vzdálenějších částech města. Dalším důvodem bylo také to, že v „centrálním bytě“ bydleli i dva studenti z Peru a Ekvádoru, kteří svou aktivitou pomáhali zahraničním studentům se začleňováním mezi ostatní. I Anna ale prošla určitými úskalími:

„Je velmi těžké na začátku poznat, kdo je vlastně tvůj kamarád a komu můžeš věřit. Člověk se občas cítí sám a chybí mu ta jistota, kterou ve svých kamarádech, které zná velmi dlouho, má. To se ale s postupem času zlepšuje.“

Studentům chyběla jistota, kterou měli ve svých kamarádech doma. V rámci zahraničního pobytu jsem hovořila o možnosti vytvoření si nové identity ve zcela novém prostředí. To je ale možné pouze za cenu této nejistoty. Alex vypráví o své zkušenosti s kamarády v zahraničí:

„Žil jsem s Italem a jedním klukem z Čile a bylo to perfektní. Bylo pro mě velmi důležité bydlet s lidmi, kteří mluví španělsky. [...] Ze začátku se bavíš hned s první skupinou lidí, které potkáš, protože jsi tu sám a potřebuješ nějaké lidi okolo sebe, ale až třeba po měsíci, kdy se trochu aklimatizuješ, se ukáže, kdo ti vlastně sedí a kdo je tvůj kamarád.“

Z počátku se student snaží vytvořit co největší okruh známých. Pouze s některými se ale později vídá a považuje je za přátele.

Michaela hovoří o svých spolubydlících:

„ Se Samem to bylo těžší, protože jeho angličtina byla na podobném levelu, jako moje španělština. Nebyli jsme nejlepší kamarádi, ale ke konci už to bylo lepší. No a druhá moje spolubydlící byla Chiara z Itálie. Ta měla ve městě ještě další čtyři

kamarády, se kterými jsem se také znala, ale buď pořád s Italama, když nejsi Ital. Ale měla jsem s ní úžasný vztah."

Italové patřili mezi ty studenty, kteří si vytvořili svou komunitu a nebyli příliš ochotní hovořit jiným jazykem. Rozhovor s Michaelou dále pokračoval na téma adaptace mezi baskické studenty, jelikož taková adaptace zdaleka nebyla snadná:

„V prvním semestru to určitě bylo erasmáckou komunitou, protože jsme všichni mluvili anglicky, ale ve druhém semestru, kdy jsem se naučila líp španělsky, tak jsem si našla kamarády i mezi Basky. Někteří byli miň přátelští, ale někteří byli fajn. Problém adaptace mezi lidmi, kteří tam žijí, je jazyk. Myslím si, že je to s nimi stejné jako s Čechama. Potřebují čas, není to s nimi tak rychlé, jako s Erasmákama. Víš, že se s někým skamarádíš, ale že ti za několik měsíců odjede, tak raději investuješ ten čas jinak."

Jako jediný z mých klíčových informátorů, který v San Sebastián studoval se svým kamarádem z domova, byl Alex:

„Do Sebastián jsme přijeli čtyři z mojí třídy architektury. Jeden z nich byl můj kamarád Lucas. Bylo dobré, že jsem zde někoho znal, měl jsem tu kamarády, ale pokoušel jsem se s nimi netrávit tolik času. S Lucasem jsem mohl o všem mluvit, znali jsme se i předtím, byli jsme kamarádi, ale samozřejmě jsem chtěl také trávit čas i s jinými lidmi, jako například s Basky a Španěly.“

Alex se díky přítomnosti svých kamarádů vyhnul počátečnímu stresu a samotě, kterou popisují ostatní informátoři, ale také si dobře uvědomoval rizika a nevýhody, která jsou s touto přítomností spojena:

„Například Italové byli stále spolu ve skupince a nikoho mezi sebe příliš nepřijímali a to jsem nechtěl. Myslím, že je super poznat lidi z jiné země. Nechtěl jsem přijet domů a říct si: "OK, jediní lidé, které jsem poznal, byli Němci."

Dále své tvrzení vysvětlil tím, že se na zahraničním pobytu chtěl zdokonalit v jazyce a poznat jiné kultury.

3.3.2 Noční život a party

Každý zahraniční student si vybere svou vlastní cestu, kterou chce pobyt projít. Někdo studoval více, někdo méně, někdo cestoval, někdo ne, ale nebyl mezi námi nikdo, kdo by se nechodil alespoň občas bavit. Noční život se také odvíjel od místa bydliště, jelikož zde nebylo večer dobré autobusové spojení. Bavit se na Erasmu je v podstatě nepsaným pravidlem, což dokazuje například i již zmíněná kartička, díky které jsme měli zdarma vstup do největšího klubu v San Sebastián Bataplanu, kterou nám zařídila naše hostitelská univerzita. Navíc v Baskicku je život o pár hodin posunutý. Lidé vstávají déle, pracují déle, a také se velmi rádi baví až do ranních hodin. Baskové jsou také velkými labužníky, proto i jejich největší týdenní slavnosti jsou o jídle - Pintxo Pote a Gastro Pote a tyto dvě slavnosti se pořádají ve čtvrtek. Proto je v tento den město nejžalidněnější a všechny restaurace, bary, hospody a kluby jsou v plném proudu.

Noční život je pro studenty zdrojem komunikace. Moje praxe i praxe mých respondentů byla taková, že jsme se večer někde sešli, většinou v "centrálním bytě". Tam jsme se bavili, rozebírali nejrůznější témata a potom jsme šli na Parte Vieha, kde bylo velké množství barů. Byl tu ale jeden, ve kterém jsme měli jistotu, že vždy potkáme někoho známého, a tím byl Molly Malone, kde se konalo karaoke a studenti sem chodili popíjet Tequillu. Po pobytu na tomto místě následovala party v Bataplanu. Michaela říká:

„Bylo to skvělé, akorát trochu rutinní. Víc jsem začala chodit na party až druhý semestr a promítlo se mi to i do života v Čechách. Potom jsem to musela rychle stopnout. Ale musím říct, že jsem to potřebovala. Je to hlavně o tom bavit se, komunikovat s lidmi a užívat si život před tím, než půjdu do práce a uvrtám se do systému.“

Respondentka hovořila o nočním životě v San Sebastián a zmínila důležitost komunikace s lidmi. Studenti poznávají nové kultury, názory a v neposlední řadě si vylepšují své jazykové dovednosti. Michaela si zvykla na „divoký“ noční život, ve kterém pokračovala i po návratu do České republiky a nějaký čas jí trvalo, než se adaptovala zpět do svého domácího prostředí a uvědomila si, že bezstarostné období Erasmu skončilo a není pro ni vhodné tímto způsobem dále fungovat.

3.3.3 Kontakt s domovem

„Proti předpokladům státního myšlení transmigranti – tj. přistěhovalci participující v procesu transnacionální migrace – nerezignují na udržování sociálních vztahů propojujících je s místem původu a nevzdávají se svých původních identit“ (Szaló C. 2007: 7-8). Proto jsou tito lidé zahrnuti do více kultur najednou (Hannerz 1996: 107). Zahraniční studenti nepřestávají udržovat sociální vztahy s místem původu. Většina z nich sice uvádí jako důvod svého odjezdu také nezávislost, změnu prostředí, či odloučení od rodiny, i přes to si ale uvědomují, kdo jsou, odkud pocházejí a vazby se svým domovem se snaží dle svého uvážení udržovat. Alex o kontaktu s domovem hovoří následovně:

„S kamarády a rodinou jsem zůstal v kontaktu. Mám dva velmi dobré kamarády, se kterými jsme si volali každý týden až dva. Nebylo to o tom, že bych jim říkal, jak

mi chybí a že chci domů. Prostě jsem jim říkal, jak se tu mám a co nového se stalo, co dělám. Dokonce mě někteří kamarádi navštívili.“

Návštěva kamarádů či rodiny byla na Erasmu velmi častým jevem. Pro studenta je příjemné, když může někomu ze svého domova ukázat kde a jak žije a představit mu své nové kamarády. Tyto návštěvy bývají oboustranně výhodné, jelikož kamarádi poznali nové místo a neplatili za ubytování.

Annou navštívila stejně jako Michaelu její rodina:

„Byla jsem strašně šťastná, když mě moje rodiče na Vánoce navštívili a moc jsem se na to těšila. Jsem zvyklá své kamarády nevidat příliš často, protože každý z nich studuje někde jinde a já nežiji ve svém domovském městě, takže se běžně vidáme jednou za tři měsíce. I přes to je tahle situace jiná, protože víte, že je vidět nemůžete.“

Studenti mají v zahraničí pocit, že potřebují vidět lidi, které běžně nevidají, a to kvůli pocitu, že je vidět nemohou. Moje zkušenost je stejná. Některé kamarády občas nevidím i půl roku i přes to, že žijeme ve stejném městě a máme možnost se vidět velmi často. Jakmile jsem ale neměla možnost s těmito lidmi trávit čas, moje potřeba vidět je, se zvýšila.

Podle Szala je začleňování se do přijímací společnosti a udržování přes-hraničních sociálních vazeb, právě prostřednictvím kontaktu s domovem, v paralelním procesu a transmigranti tímto způsobem budují a udržují současně dva domovy: „*Jinak řečeno, jejich životním světem je transnacionální sociální pole propojující místa jejich nového a původního domova*“ (Szaló 2007: 8).

Giorgia popisuje, jakým způsobem vazby s domovem udržovala a vysvětluje, proč pro ni nebylo možné udržet s kamarády stejný vztah, jako když byla doma v Římě:

„Hodně jsem byla v kontaktu s mými kamarády, ale oni tam se mnou nebyli, neznali ty lidi ani situace, takže to bylo zbytečné s nimi řešit. Ale psali jsme si a skypovali. No, možná ne tak moc, jak jsem chtěla. Obecně mi chyběli, ale i tak bylo všechno bezvadné.“

Anna ani doma v Německu není s kamarády v kontaktu příliš často, jelikož se kvůli studiu odstěhovala do vzdáleného města:

„S mými kamarády jsem skypovala asi jenom dvakrát. Spíš jsme si občas napsali na whatsappu. Myslím, že jsem s nimi byla v kontaktu stejně, jako když jsem doma.“

Michaela vysvětluje, že z počátku komunikovala s rodinou a kamarády mnohem více, než později, protože po zabydlení a adaptaci už neměla tolik novinek, které by měla potřebu kamarádům a rodičům sdělovat:

„Na začátku, jak jsem byla nadšená, tak jsem volala s rodinou a kamarády hodně, později to opadlo. S mamkou jsme si potom volali zhruba jednou za čtyři dny, ani nebylo co už potom řešit. Ale ti moji kamarádi o mně stejně věděli všechno.“

Nikdo z příjíždějících studentů se ihned po překonání hranic Španělska nestal novým člověkem. Stejně tak i jejich sociální život se v zahraničí odvíjel nejen pod současnými vlivy okolí, ale i vlivy z domácího prostředí. V tomto ohledu je velmi užitečná transnacionální perspektiva, jak píše Szaló:

„Teorie transnacionální migrace vychází z předpokladu, že pojmy jako transnacionální sociální pole a transnacionální identity nevypovídají pouze o

přistěhovalcích a jejich sociálních sítích. Transnacionální sociální pole a identity se formují vždy v kontextu souvislostí a strukturálních podmínek sociální interakce přistěhovalců v jejich novém i původním domově“ (Szaló 2007: 147).

4 Návrat

V následující kapitole se pokusím zachytit, jak probíhal návrat studentů ze studijního pobytu v San Sebastián zpět do jejich domácího prostředí. Zároveň tak odpovím na druhou výzkumnou otázku: „*Jak studenti interpretují návrat domů?*“ Návrat domů se může zdát koncem Erasmusu, po kterém nic nepokračuje. Toto tvrzení si za pomoci výpovědí mých informátorů dovolím vyvrátit. Alex výstižně uvedl:

„Byl to úžasný čas a musíme zůstat v kontaktu. Někteří lidé tvrdí, že je to pouze Erasmus, ale já to říct nemůžu. Tohle není konec, je to teprve začátek.“

Erasmus v tomto smyslu, mnoho studentů včetně mě, vnímá jako jeden ze životních přechodových rituálů. Genep ve své knize píše:

„Už jen to, že člověk žije, vyžaduje postupné přecházení z jedné zvláštní společnosti do druhé a od jednoho společenského postavení k druhému“ (Genep 1997: 13).

Při konání tohoto „rituálu“ se student adaptuje do nové společnosti, učí se nové věci a poznává nejen nové kultury, ale i sám sebe. Ukončení pobytu a návrat domů je ale také velkou zkouškou pro studenta. Za svůj pobyt se totiž naučil určitému chování a zvykům, avšak návrat je velkým zlomem, kdy je zapotřebí tyto poznatky aplikovat do prostředí, které se na rozdíl od studenta nezměnilo a o tom píše Schuetz ve svém článku *The Homecomer*, který byl pro tuto část mé velmi inspirativní.

Při návratu domů studenti často popisují již druhý kulturní šok, který je na jejich cestě potkal. Tím prvním byl šok, který student prožíval po příjezdu do místa konání mobility, do jiného státu, neznámé kultury. Jak píše Berger a Luckmann, „*identita*

zůstává nesrozumitelná, pokud není umístěna v určitém světě“ (Berger, Luckmann 1999: 172).

4.1 Deprese, „návrat do reality“

Návrat ze studijní mobility domů studenti interpretují jako velmi stresovou situaci a tento návrat nazývají „návratem do reality“. Svůj návrat popisuje Giorgia:

„Když jsem se vrátila domů, měla jsem velkou depresi asi pět měsíců, bylo to hrozné. Situace doma se změnila a v ten samý čas jsem se i já změnila. Zároveň bylo všechno stejné, ale jiné v nějakém slova smyslu. Nevím, bylo to divné. Neměla jsem žádný hlavní předmět na univerzitě, takže jsem tam nechodila moc často, asi dvakrát týdně. Řekněme, že to bylo něco jako nová univerzita, proto jsem tu nikoho neznala a moji přátelé byli rozptýleni všude po světě. Chodila jsem hodně ven, na party a tak, ale pořád jsem myslela na to, co dělají lidé v San Sebastián Bože můj je čtvrtek a já jsem tady, nedělám nic.“ “

Studenti při svém návratu očekávají, že stejně jako se změnili oni, tak se změnili i všichni ostatní, ale opak je pravdou. Moje zkušenost byla taková, že se vše vrátilo do „starých kolejí“ asi týden po mém návratu. Giorgia dále uvedla, že se začala cítit lépe až po skončení letního semestru v San Sebastián, protože věděla, že už odjeli i všichni její přátelé.

Anna prožila mnohem příjemnější návrat domů. Na rozdíl od Giorgii byli všichni její kamarádi doma a její program byl poměrně nabitý až do konce letního semestru:

„Po příjezdu domů jsem se nejdříve cítila dobře, protože jsme měli školní prázdniny a všichni mí kamarádi byli doma, trávil jsem spolu spoustu času.“

Potom jsem odjela na stáž, takže to bylo znovu něco nového a zajímavého, takže ani tehdy jsem nezažila depresi.“

Později se ale tato „posterasmovská“ deprese dostavila i u Anny:

„Tenhle semestr jsem měla depresi. Byla jsem velmi demotivovaná se učit a neviděla jsem v tom žádný smysl. Chtěla jsem zpět "ten" život a pocit. Proto jsem velmi ráda, že jsem mohla přijet za vámi a ten pocit zažít znovu. Pocit v San Sebastián byl takový, že jsem se cítila volná, nezávislá, že si můžu dělat, co chci.“

Alex hovoří o těžkém návratu zpět do reality:

„Když přijedeš zpět, tak tě realita pohltí. Řekl jsem si: "OK, hodně jsem se změnil a chci to zachovat." Hodně jsem relaxoval, ale potom přišla realita. Snažil jsem se zachovat mé pocity a životní styl z Erasmu. Návrat do reality je velmi těžký a potřebuješ čas, aby ses z toho vzpamatoval. Na Erasmu byl každý den speciální. Každý den jsi mluvil různými jazyky a potkával nové lidi. Když se vrátíš, všechno je normální a nudné.“

Alex hovoří o potřebě zachovat si svůj životní styl z Erasmu, což je ale velmi těžké, ne-li nemožné. Na Erasmu jsou si lidé o něco blíže, než doma. Jazyk je asi prvním šokem, který studenta při návratu domů potká a trvá několik dní, než si zvykne, že může všude hovořit svým rodným jazykem.

Také Michaela popisuje depresi, kterou prošla při návratu domů:

„Myslela jsem, že umírám, bylo mi strašně smutno. Celou cestu jsem brečela. Asi dva nebo tři měsíce jsem se nemohla ani dívat na fotky, protože mi bylo smutno.“

Z té bubliny plné bezstarostnosti, sluníčka, moře, kde není žádná autorita, která tě hlídá, jsem se musela vrátit do reality.“

Michaela dále popisuje setkání s kamarády, se kterými si neměla co říct:

„Jeden rok jsem žila jinde, měla jsem jiné starosti a tvoje kamarády nezajímá, jak ses měla a co jsi dělala. Moji nejbližší kamarádi měli samozřejmě jiný přístup, ale ti ostatní se ze zdvořilosti zeptají na pár otázek, ale ty bys mohla mluvit hodiny a je už to nezajímá. Když se zeptáš ty jich, jak se měli a mají, tak ti řeknou: „No nic, makám.“ Ty se vrátíš tam, kde si je nechala.“

Situace se začala zlepšovat, když začala cestovat a dále pracovat v mexické restauraci:

„Zdokonalila jsem si španělštinu, seznámila jsem se s novými lidmi z různých kultur. Prostředí mezi nimi mi velmi pomohlo. Byla jsem několikrát za Alexem a Annou, vidím tebe, jezdí sem za mnou ostatní Erasmáci. Trvalo mi to, dobře, ale podařilo se mi z toho dostat asi v srpnu.“

4.2 Reflexe změny identity

V této kapitole budu reflektovat změnu identity studentů, kteří popisují, co jim zahraniční pobyt v San Sebastián dal. V závěru studie *Language Learning and Study Abroad: the European Perspective* Coleman shrnuje, že je samozřejmostí, že zahraniční pobyt povede k větší odbornosti studenta a dále dodává: Pro evropské studenty je zahraniční pobyt komplex zkušeností se spoustou překrývajících se cílů, jako jsou nejen lingvistické, ale také kulturní, akademické, osobní a odborné. (Coleman 1998: 197)

Alex interpretuje svůj pobyt jako svou nejlepší životní zkušenost:

„Ve Španělsku jsem se určitě hodně změnil. Byla to moje první zkušenost s delším zahraničním pobytem a můžu říct, že to byla nejlepší zkušenost v mém životě. Naučil jsem se hodně o sobě a ostatních lidech. Potkal jsem hodně lidí a opravdu mi to hodně pomohlo. Po této zkušenosti můžu říct, že se můžu přestěhovat do jiné země na delší dobu, třeba pracovní. Také nás změnili Španělé samotní. Oni mají velmi uvolněný životní styl. Pracují v noci, mají dlouhé pauzy a nikam nespěchají. Klidně odloží práci a jdou na Pintxo Pote. Možná je to důvod, proč jejich ekonomie vypadá tak jak vypadá, ale jsou šťastní. [...] Snažím se i teď cestovat a cítit znovu to, co jsem zažil v zahraničí. Jako například tento víkendový výlet do Prahy.“

Jak jsem již uvedla, tak ukončením pobytu vše neskončilo. Zážitky a zkušenosti z něj už studentům nikdo nevezme. Svět se po absolvování pobytu zdá být menším. Z člověka, který má několik kamarádů ve své rodné zemi, se stane multikulturní člověk s přáteli po celém světě, s možnostmi a touhou cestovat a poznávat další nová místa.

Podobně jako Alex, i Anna hovoří o vlivu španělského stylu života, který se jí promítl i do života v rodném Německu:

„Erasmus je nejlepší zkušenost. Člověk se zde naučí strašně moc o sobě. Co má rád a co ne. Kterí lidé mu sedí a kteří ne. Myslím, že kamarádi z Erasmu jsou kamarádi na život, protože měli tenhle úžasný pocit spolu a jsou na sebe odkázáni. Musím říct, že se mi díky tomu pobytu prodloužily dny. Němci mají pocit, že musejí vstávat brzy, aby všechno stihli. Ale teď, i když vstanu pozdě, stále mám pocit, že mám celý den před sebou a stihnu udělat za jeden den věci, které bych dříve dělala týden.“

Giorgia se po návratu Erasmu zcela nevzdala, stala se totiž členem skupiny ESN, neboli Erasmus Student Network, která pořádá pro Erasmus studenty různé akce, a tak jim pomáhá s adaptací do nového prostředí:

„Stala jsem se členem ESN skupiny. Stále chodím ven každý večer, ale také mám nějaké povinnosti. Chtěla bych hodně cestovat a navštěvovat lidi, které jsem tam poznala.“

I pro Giorgiu je velkým přínosem přátelství s lidmi, které na Erasmu navázala:

„Teď mám úžasné přátele z celého světa, se kterými zůstáváme v kontaktu. Samozřejmě ne tak často, jak bychom chtěli. Dokonce se nám už několikrát podařilo se sejít.“

Michaela popisuje, jak jí tato zkušenost pomohla poznat nové lidi z odlišných kultur:

„Děkuji té zkušenosti, že jsem měla možnost poznat ty lidi. Samozřejmě si nemůžeš udělat obrázek o tom, jaká je každá národnost, ale můžeš vidět nějaké ty společné rysy, co každý ten národ má. Myslím, že by se měly respektovat tradice každého státu, což se nám podle mého dařilo.“

Giovanni Sartori popisuje historický vývoj chápání pluralismu tak, že vede od netolerance k toleranci, od tolerance k respektování a nakonec k přesvědčení, že rozmanitost představuje hodnotu. (Sartori 2005: 20)

V samotném závěru každého rozhovoru jsem respondenty požádala o slova na závěr a zde jsem vybrala dvě z nich:

Michaela vzkazuje studentům:

„Jedte na Erasmus. Změní vám to život, rozšíří perspektivu, naučíte se cizí jazyk a je to osvobozující.“

Giorgia shrnula pozitiva Erasmu:

„Erasmus vám dá větší rozhled, přehled a porozumění v životě.“

5 Závěr

V závěru mé bakalářské práce shrnu poznatky z mého pětíměsíčního výzkumu na studijním pobytu v San Sebastián.

V první kapitole s názvem *Metodologie* jsem objasnila, jakým způsobem jsem realizovala kvalitativní výzkum, shrnula, co je to vlastně Erasmus+ a jaké jsou náležitosti, které musí student splnit, aby se na tento studijní program mohl dostat. Dále jsem uvedla, jakým způsobem jsem získávala data, která z mého výzkumu vyplynula, což souvisí i s respondenty tohoto výzkumu, které jsem zde uvedla. Přesněji výzkum probíhal pět měsíců v zimním semestru 2015/2016 a v mé práci uvádím, že respondentů, kteří se podíleli na mém výzkumu, bylo nespočet, jelikož jsem za dobu pobytu neustále prováděla neformální rozhovory, které nebyly plánované, ale data k mé práci převážně vyplynuly z běžných konverzací. Z těchto důvodů jsem si vedla terénní deník, do kterého jsem si informace podstatné pro můj výzkum zaznamenávala. Vzhledem k tomu, že se v práci věnuji nejen poznatkům z terénu v San Sebastián, ale také reflexi návratu, oslovila jsem čtyři klíčové informátory, se kterými jsem provedla již delší dobu po návratu polostrukturované rozhovory, které jsem si nahrála na diktafon a jež jsem uvedla do obsahu mé práce, ve které uvádím i mé osobní poznatky. Také jsem specifikovala terén, neboli místa v San Sebastián, na kterých jsme se pohybovali a tak jsem snažila čtenáři pomoci lepší představě nejen právě města San Sebastián, ale také příležitostí trávení času, které se zde studentům nabízeli.

Vzhledem k mé pozici insidera jsem si uvědomovala nevýhody, které jsou s touto pozicí spojeny. Snažila jsem se vyvarovat přetváření příběhů ostatních respondentů na můj vlastní. Také jsem se ale díky mé pozici dozvěděla užitečné informace, které by mi informátoři nesdělili, kdyby nebyli mými kamarády. Dále ocenili, že mi některé věci

nemuseli dopodrobna v rozhovoru vysvětlovat, jelikož jsem o dané problematice věděla již z terénu.

Druhou kapitolu jsem pojmenovala *Motivace k odjezdu*, jelikož jsem se zde věnovala právě motivacím, které studenty vedli k rozhodnutí vycestovat na zahraniční pobyt. Zároveň jsem zde zodpověděla první z výzkumných otázek: „*Jaké jsou důvody odjezdu studentů na studijní pobyt Erasmus a jaká očekávání jsou s tím spojena?*“ Důvody k odjezdu jsem rozdělila na dlouhodobé a krátkodobé. Dlouhodobým důvodem studenti často uváděly, že si vždy chtěli zkusit žít v zahraničí, měli touhu poznávat nově kultury a zdokonalit se v cizím jazyce. Dále jsou zde důvody krátkodobé, což jsou neočekávané události, kvůli kterým student dostane potřebu změnit prostředí, a tak se uchýlí k volbě studijního pobytu v zahraničí. Takovým příkladem bývají problémy v rodině, které vedou k touze po nezávislosti, nebo problémy ve vztahu, jako například rozchod s partnerem. Velmi často ale motivace k odjezdu bývá kombinací dvou či více krátkodobých a dlouhodobých faktorů. Z mé práce také vyplývá, že téměř žádný student neodjíždí do zahraničí z důvodu zlepšení své pozice na trhu, ačkoliv je obecně známo, že zahraniční pobyt bývá velkou konkurenční výhodou. V této kapitole jsem také zaznamenala pocity, které studenti cítili před odjezdem na mobilitu. Všichni respondenti se shodují, že pociťovali jistou míru strachu a to přesněji řečeno strachu z neznámého. Krom strachu ale také cítili pocit svobody. Studenti totiž nemuseli čelit následkům toho, co v posledních dnech před odjezdem udělali, jelikož byli jeden či dva semestry daleko od svých rodin, kamarádů a známých, v jiném prostředí, kde si budovali novou identitu.

Třetí kapitolou je *Adaptace*. Zde jsem zjistila, jak adaptace zahraničních studentů do nového, neznámého prostředí probíhala a zachytila jsem nejzásadnější chvíle, které byly s adaptací studenta a vytvářením jeho nové identity spojeny. Tato kapitola obsahuje interpretaci prvních dnů studentů na Erasmu, které byly velmi náročné nejen na

organizaci, ale i psychiku a tyto dny jsem popsala jako zásadní a zlomové. V těchto dnech se rozhodovalo o studentově budoucím přechodném bydlení, které se postupně odráželo na okruhu lidí, mezi kterými se pohyboval, a místech, na kterých trávil svůj čas. Některé studenty do San Sebastián doprovodili kamarádi, nebo rodina a strávili tu s nimi zhruba jeden až dva týdny pobytu a to z důvodu, aby si příjezd do neznámého místa ulehčili, což ale občas znamenalo o to delší adaptaci do nového prostředí.

Před začátkem semestru se většina studentů účastnila dvoutýdenních jazykových kurzů španělského jazyka. Tyto kurzy se ukázaly jako velmi prospěšné nejen kvůli procvičení jazyka, ale také měli studenti za tyto dva týdny dostatek času poznat město, zajistit všechny potřebné věci před nástupem do školy, najít si nové kamarády a v neposlední řadě si najít bydlení, které bylo hned po příjezdu do Španělska tématem číslo jedna. Většina studentů totiž měla zajištěné pouze přechodné ubytování na prvních několik dní pobytu. Najít vhodný byt, který by studentovi vyhovoval nejen lokalitou, ale také cenou, bylo velmi složité a právě od lokality bytu se částečně odvíjel okruh známých a kamarádů, se kterými později trávil čas. Respondenti se shodli, že jim jednoznačně na Erasmu chyběl čas, aby stihli vše, co chtěli, přestože Erasmus popisují jako nejvíce bezstarostný čas za dobu jejich dospělosti. Studenti věděli, že jejich čas v zahraničí je vymezený pouze na jeden či dva semestry, proto se ho snažili plně využít každou minutou.

Na téma spolubydlící a kamarádi respondenti popisují, že jim ze začátku chyběla jistota, kterou měli doma u svých přátel, ale zároveň mnozí uvádějí, že na Erasmu našli přátele na celý život. Není možné se s nimi vídat tak často, jako s kamarády „doma“, jelikož jsou často ze vzdálených měst či jiných států, ale to, co spolu zažili, je bude vždy spojovat, i přes to, že by se prý za „normální situace“ nejspíš nikdy nespřátelili.

Dále jsem zaznamenala, jak probíhal v San Sebastián noční život. Zjistila jsem, že hlavním důvodem, proč studenti na Erasmu chodí častěji na party než doma, byla komunikace. Právě noční život byl tím nejlepším možným způsobem, jak poznávat nové lidi, kultury a díky konverzaci s „cizinci“ si zdokonalovat jazyk. Sociální život se odvíjel nejen pod současnými vlivy okolí, ale také vlivy z domácího prostředí. Studenti zůstali více či méně v kontaktu se svými rodinami a přáteli z domova. Spoustu z nás v průběhu pobytu navštívili kamarádi nebo rodina. Bylo to oboustranně výhodné, jelikož my jsme byli rádi, že jim můžeme ukázat, kde a jak žijeme a oni naopak poznali nové město, aniž by museli platit ubytování.

Ve čtvrté kapitole se věnuji *Návratu* studentů ze studijního pobytu v San Sebastián zpět domů a zároveň tak odpovídám na druhou výzkumnou otázku: „*Jak studenti interpretují návrat domů?*“ Ukončení pobytu bylo velkou zkouškou pro studenty, kteří se za svůj pobyt změnili a vraceli se do prostředí, které zůstalo stejné. Studenti popisovali deprese, které se u nich delší či kratší dobu po návratu dostavily, a také nepochopení ze stran okolí. Chyběli jim nejen kamarádi z Erasmu, bezstarostnost, ale i kultura, na kterou si zvykli, a tak při návratu procházeli již druhým kulturním šokem. Prostředí na Erasmu bylo velmi přátelské, jelikož si studenti žili ve své „vlastní bublině“, dovolím si tvrdit, že se nevěnovali rodině, ani příliš neřešili problémy kamarádů z domova, ale starali se převážně sami o sebe. Nemuseli přemýšlet nad budoucností a měli jasně stanovený čas na to, aby si pouze užívali život na Erasmu. Ze dne na den pak plni dojmů odjížděli od svých kamarádů, na které si zvykli a doma je čekali ti, kteří jim najednou v podstatě nerozuměli. To jsou pocity, které sužovaly studenty po návratu domů, a každému z nich trvalo jinak dlouhou dobu se s nimi vypořádat. Studenti vyjadřovali vděk za zkušenost se zahraničním pobytem, díky kterému se jim zdá svět najednou mnohem menší. Zdokonalili si jazyk, mají přátele po celém světě a často se

nadále scházejí v různých místech světa pod identitou „ti Erasmáci“. A proto si dovolím tvrdit, že návratem domů Erasmus nekončí.

Bibliografie

Berger, P. L., T. Luckmann 1999. *Sociální konstrukce reality*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).

Brooks, R., J. Waters 2011. *Student Mobilities, Migration and the Internationalization of Higher Education*. United Kingdom: Palgrave Macmillan.

Carlson, J. S., B. B. Burn, J. Useems, D. Yachimowicz 1990. *Study abroad: The Experience of American Undergraduates*. New York: Greenwood Publishing Group.

Coleman, J. A. 1998. Language Learning and Study Abroad: the European Perspective. *The Interdisciplinary Journal of Study Abroad* Fall 167-203. United Kingdom: University of Portsmouth.

Černá, K. 2015. Kdo je dominantní mluvčí? Analýza neformálních interakcí, *Biograf* 62: 3-23. Praha: Časopis Biograf.

Gellner, E. 2003. *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).

Hannerz, U. 1996. *Transnational Connections, Culture, People and Places*. London: Routledge.

Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

Murphy-Lejeune, E. 2002. *Student Mobility and Narrative in Europe: The New Strangers*. New York: Routledge.

Reichel, J. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing.

Sartori, G. 2005. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*. Praha: Dokořán, s. r. o.

Schuetz, A. 1945. The Homecomer, *American Journal of Sociology* 5: 369-376. Chicago: The University of Chicago Press Books.

Szaló, C. 2007. *Transnacionální migrace: Proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).

Unluer, S. 2012. Being an Insider Researcher While Conducting Case Study Research.

The Qualitative Report 7: 1-14. Turkey: Anadolu University. Dostupné z:

<http://search.proquest.com/openview/08931a06e632f96c9bfa2dc71336aaee/1?pq-origsite=gscholar&cbl=55152>

Van Gennep, A. 1997. *Přechodové rituály*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Internetové zdroje:

Na Erasmus plus 2017. *Základní informace*. Dostupné z:

<http://www.naerasmusplus.cz/cz/o-programu/> [6. 2. 2017]

Na zkušenou.cz 2017. Studium v zahraničí s programem Erasmus. Dostupné z:

<http://www.nazkusenou.cz/studium-v-zahranici-s-programem-erasmus-a352.html> [9. 2. 2017]

San Sebastián Turismo 2016. *Donostia San Sebastián 2017/2018*. Dostupné z:

<http://www.sansebastianturismo.com/images/documentos/san-sebastian-holiday-guide.pdf> [6. 2. 2017]

Španělsko.info 2017. *Baskicko (País Vasco/Euskadi)*. Dostupné z:

<http://www.spanelsko.info/baskicko.htm> [6. 1. 2017]

Španělsko.info 2017. *Všeobecné informace*. Dostupné z:

<http://www.spanelsko.info/info.htm> [6. 1. 2017]

Universidad del País Vasco. International Relations 2017. Dostupné z:

<https://www.ehu.eus/en/web/nazioarteko-harremanak/en-intensive-spanish-august-september> [9. 2. 2017]